BOSHLANG‘ICH TA’LIMDA XALQ OG‘ZAKI IJODI NAMUNALARINING O‘RGANILISHI VA UNING PEDAGOGIK AHAMIYATI

Xoldorova Husnida Muqumjon qizi
Guliston davlat pedagogika instituti talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining ma’naviy-axloqiy qiyofasini shakllantirishda xalq og‘zaki ijodi namunalarining tutgan o‘rni ilmiy va metodik jihatdan asoslab berilgan. Boshlang‘ich ta’limning 'O‘qish savodxonligi' darsliklarida berilgan folklor janrlarining tizimli tahlili, ularning bolalar nutqini o‘stirish va milliy qadriyatlarni singdirishdagi imkoniyatlari yoritilgan. Shuningdek, dars jarayonida qo‘llaniladigan interfaol metodlar va pedagogik texnologiyalar bo‘yicha amaliy tavsiyalar keltirilgan.

Kalit so‘zlar: folklor, boshlang‘ich ta’lim, darslik tahlili, metodika, ma’naviyat, ertak, maqol, topishmoq, milliy qadriyatlar, interfaol usullar.

Аннотация: В данной статье научно-методически обоснована роль образцов фольклора в формировании духовно-нравственного облика учащихся начальных классов. Освещен систематический анализ фольклорных жанров, представленных в учебниках «Читательская грамотность» начального образования, их возможности в развитии речи детей и привитии национальных ценностей. Также представлены практические рекомендации по интерактивным методам и педагогическим технологиям, используемым в процессе урока.

Ключевые слова: фольклор, начальное образование, анализ учебников, методика, духовность, сказка, пословица, загадка, национальные ценности.

Abstract: In this article, the role of folklore samples in forming the spiritual and moral character of primary school students is scientifically and methodically justified. A systematic analysis of folklore genres given in the textbooks of 'Reading Literacy' of primary education, their possibilities in developing children's speech and instilling national values are highlighted. Also, practical recommendations on interactive methods and pedagogical technologies used in the lesson process are presented.

Keywords: folklore, primary education, textbook analysis, methodology, spirituality, fairy tale, proverb, riddle, national values, interactive methods.

Yangi O‘zbekistonni barpo etishning poydevori sifatida uchinchi Renessans poydevori yaratilmoqda. Ushbu jarayonda boshlang‘ich ta’lim eng muhim bo‘g‘in hisoblanadi. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari o‘zlarining yosh xususiyatlariga ko‘ra, ma’lumotlarni obrazlar orqali qabul qilishga moyil bo‘ladilar. Shu sababli, xalqimizning ko‘p asrlik donishmandligi mujassamlashgan xalq og‘zaki ijodi (folklor) namunalarini o‘qitish ta’limning asosiy mazmunini tashkil etadi. Folklor — bu xalqning ruhiyati, uning tarixi va kelajak avlod uchun qoldirgan ma’naviy merosidir. Boshlang‘ich ta’limda ushbu merosni o‘rgatish orqali biz o‘quvchilarda milliy g‘urur va vatanparvarlik tuyg‘usini shakllantiramiz.

Hozirgi kunda amaldagi 'O‘qish savodxonligi' darsliklari tahlili shuni ko‘rsatadiki, folklor matnlari o‘quv rejasining katta qismini egallaydi.
1-sinf: Bu davrda bolalarning nutqiy apparati endi shakllanayotgan bo‘ladi.

Darsliklarda berilgan tez aytishlar artikulyatsiyani to‘g‘irlashga, topishmoqlar esa mantiqiy tafakkurni uyg‘otishga xizmat qiladi.
2-sinf: Darsliklarda hayvonlar haqidagi ertaklar ustuvorlik qiladi. Bu orqali o‘quvchilarda tabiatga mehr, do‘stlik va sadoqat tuyg‘ulari tarbiyalanadi.
3-sinf: Sehrli ertaklar va hayotiy-maishiy ertaklar orqali o‘quvchilar hayotiy ziddiyatlarni anglashni boshlaydilar. 4-sinf: Bu bosqichda xalq dostonlaridan parchalar (Alpomish, Go‘ro‘g‘li) kiritilgan bo‘lib, ular vatanparvarlik va qahramonlik namunasi sifatida o‘rgatiladi.

Folklorning har bir janri o‘ziga xos funksiyani bajaradi. Ertaklar — bolani xayol olamiga olib kirib, ijobiy va salbiy qahramonlarni ajratishga o‘rgatsa, maqollar — hayotiy tajribaning qisqa va lo‘nda xulosasi sifatida xizmat qiladi. Maqollar ustida ishlash o‘quvchining so‘z boyligini oshiradi. Topishmoqlar esa darsda qiziqarli muhit yaratish bilan birga, bolalarda narsalarning xususiyatlarini taqqoslash ko‘nikmasini rivojlantiradi. Dostonlar parchalarini o‘qitish o‘quvchilarda milliy o‘zlikni anglash va ota-bobolarimizning mardligi bilan faxrlanish tuyg‘usini uyg‘otadi.

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining nutqini o‘stirish ta’limning eng murakkab vazifalaridan biridir. Folklor matnlari o‘zining jozibadorligi va tildagi boyligi bilan bu vazifani osonlashtiradi. Tez aytishlarni muntazam mashq qilish bolalarda so‘zlarni aniq va ravon talaffuz qilishni ta’minlaydi. Erkaklar va afsonalarni qayta so‘zlab berish orqali o‘quvchilarning bog‘lanishli nutqi rivojlanadi. Lug‘at ustida ishlash jarayonida folklor matnlaridagi arxaik so‘zlar va iboralarning ma’nosini tushuntirish o‘quvchilarning so‘z boyligini akademik darajaga ko‘taradi.

Hozirgi zamonaviy ta’lim jarayoni o‘qituvchidan ijodkorlikni talab etadi. Folklor namunalarini o‘qitishda 'Rolli o‘yinlar' metodi eng yuqori samara beradi. Ertak qahramonlarini sahnalashtirish orqali o‘quvchi o‘sha obrazga kiradi va asarning tarbiyaviy g‘oyasini qalban his qiladi. 'Venn diagrammasi' yordamida ikki xil ertak qahramonini taqqoslash o‘quvchilarda tahliliy fikrlashni o‘stiradi. 'Sinkveyn' metodi orqali esa matnning mazmuni beshta qatorda lo‘nda ifodalanishi o‘quvchilarning ijodiy qobiliyatini namoyon etadi. Shuningdek, darslarda AKT vositalaridan, ya’ni audio-vizual materiallardan foydalanish darsning interfaolligini ta’minlaydi.

O‘qituvchi dars jarayonida quyidagi jihatlarga e’tibor berishi lozim: 1. Har bir folklor namunasining tarbiyaviy g‘oyasini o‘quvchi ongiga mos tarzda tushuntirish. 2. O‘quvchilarni faqat tinglovchi emas, balki asar tahlilida ishtirokchi qilish. 3. Milliy qadriyatlarni (kattaga hurmat, kichikka izzat, mehnatsevarlik) folklor matnlari orqali hayotiy misollar bilan bog‘lash. 4. O‘quvchilarning darsdan tashqari vaqtlarida xalq og‘zaki ijodi namunalarini mustaqil mutolaa qilishlarini rag‘batlantirish.

Xulosa qilib aytganda, boshlang‘ich ta’lim tizimida xalq og‘zaki ijodi namunalaridan unumli foydalanish yosh avlodni komil inson bo‘lib yetishishida muhim omildir. Folklor nafaqat adabiy manba, balki boy tarbiya vositasidir. Milliy o‘quv dasturi asosida tashkil etilgan darslar o‘quvchilarning ma’naviy dunyosini boyitadi, ularda vatanparvarlik tuyg‘ularini kamol toptiradi. O‘qituvchining mahorati ushbu boy merosni zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan uyg‘unlashtirib, o‘quvchilarga yetkazishdan iboratdir.

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati:

1. Mirziyoyev Sh.M. Niyatimiz ulugʻ, ishimiz xayrli, kelajagimiz yorugʻ. – Toshkent: Tasvir, 2019.
2. Mirziyoyev Sh.M. Yangi Oʻzbekiston strategiyasi. – Toshkent: Oʻzbekiston, 2021.
3. Oʻzbekiston Respublikasining 'Ta'lim toʻgʻrisida'gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
4. Boshlangʻich ta'limning milliy oʻquv dasturi. – Toshkent, 2021.
5. Imomov K. Oʻzbek xalq ogʻzaki poetik ijodi. – Toshkent, 2014.
6. Joʻrayev M. Folklor va etnografiya. – Toshkent, 2008.
7. Madayev O., Sobitova T. Xalq ogʻzaki poetik ijodi. – Toshkent: Sharq, 2010